

NARKOMANIJA

U drevnim civilizacijama ljudi su koristili prirodne droge iz svoje okoline najčešće u magijskim i religioznim obredima.

Korišćenje droga izvan tog konteksta bilo je retka pojava.

U drugoj polovini XX veka došlo je do ekspanzije zloupotrebe droga, kao i do dramatičnog porasta broja osoba koje su zavisnici od različitih droga, bilo da su one prirodnog ili sintetskog porekla.

Ova pojava je raširena naročito medju mladima.

Karakteristično je i to da su u svim krajevima sveta dostupne sve droge, bez obzira gde se one proizvode.

Sve više se koriste sintetizovane droge čije je dejstvo jače, a time i opasnije od dejstva prirodnih droga.

Definicije i osnovni pojmovi u bolestima zavisnosti

DROGA

U nauci se izraz droga koristi za produkte biljaka, životinja i minerala koji imaju lekovita svojstva.

U običnom govoru ovaj izraz se koristi za opojne droge koje su psihoaktivne supstance - one supstance koje menjaju stanje svesti, raspoloženja i ponašanje.

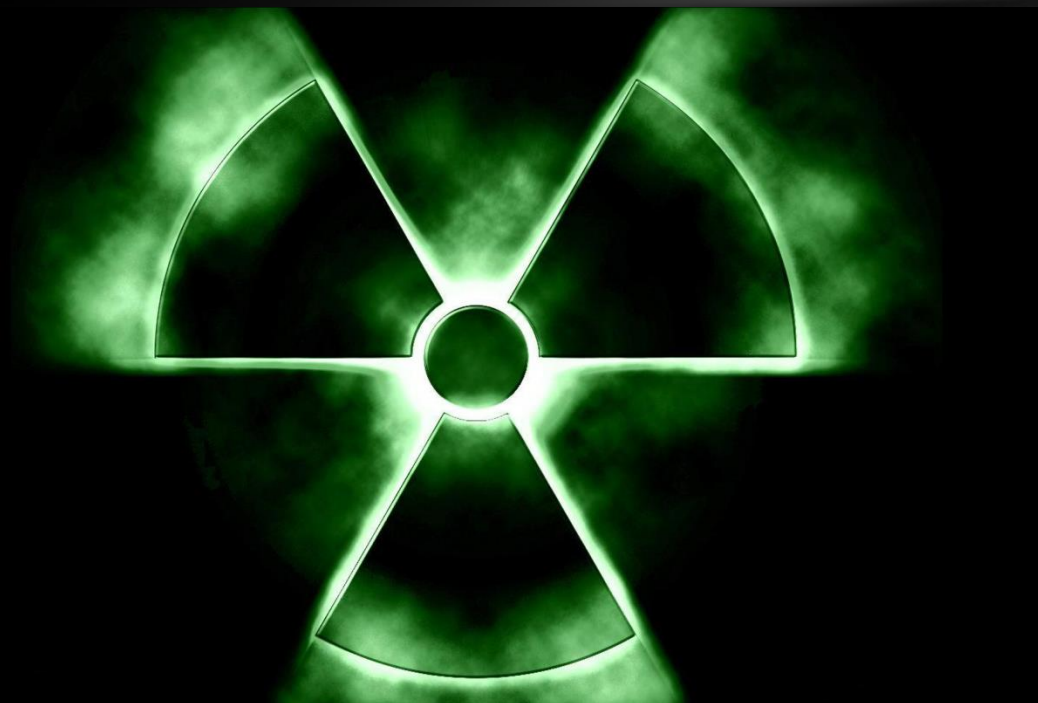
Ponavljano uzimanje psihoaktivnih supstanci može dovesti do zavisnosti.

Zbog brojnih neželjenih i štetnih dejstava proizvodnja i promet ovih supstanci su ili vanzakonite aktivnosti (proizvodnja opijuma, kokaina i sl.) ili su strogo kontrolisane od strane države (za lekove kao što su amfetamini, morfin i dr.)

Savremene klasifikacije bolesti definišu sve poremećaje zdravlja do kojih može doći zbog uzimanja psihoaktivnih supstanci.

Medju njima najvažniji su pojmovi akutno trovanje (intoksikacija), zloupotreba i zavisnost od supstance i apstinencijalni sindrom ili kriza.

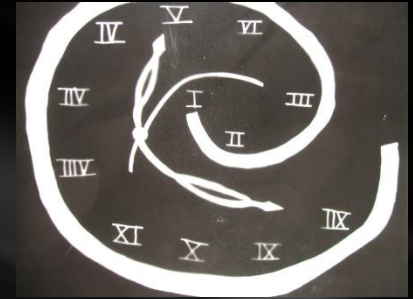

AKUTNA INTOKSIKACIJA

Akutna intoksikacija je prolazno stanje koje se javlja po unošenju psihoaktivnih supstanci, kada dolazi do promena psihičkog funkcionisanja, sa promenama stanja svesti (najčešće se vidja pojačana budnost ili pospanost-zavisno od toga koja je droga u pitanju), izmenjenim misaonim tokom, ponekad pojavom halucinacija.

Takodje se menja i raspoloženje, može doći do euforije, ali i straha ili napada panike.

Ponašanje se takodje menja od hiperaktivnog i ubrzanog, sa mnoštvom pokreta i prenaglašenim ispoljavanjem emocija do usporenog, letargičnog, gde osoba deluje pospano i odsutno.

Trajanje ovih promena je različito i zavisi od vrste unete supstance (na primer, akutna intoksikacija heroinom traje do 8h, a kod marihuane 3-5h).

U slučaju da se uzme prekomerna doza supstance koja može da dovede i do smrtnog ishoda govori se o predoziranju (engl. overdose).

ZLOUPOTREBA

Zloupotreba je periodično uzimanje psihoaktivne supstance koje dovodi do oštećenja zdravlja, bilo fizičkog (kao u slučajevima hepatitisa kod unošenja droge nesterilnim špricovima) bilo mentalnog (epizode depresivnih stanja kod intenzivnog konzumiranja alkohola).

ZAVISNOST

Zavisnost od psihoaktivne supstance podrazumeva postojanje bar 3 od navedenih simptoma:

- žudnja za uzimanjem supstance
- fizički apstinencijalni sindrom kada se upotreba supstance prekine
- tolerancija na dejstvo ranije efikasnih doza supstance
- zaokupljenost supstancom
- zapostavljanje drugih interesovanja
- veliki utrošak vremena za nabavljanje i uzimanje supstance
- nastavljanje uzimanja supstance i pored znanja o njenom štetnom dejstvu.

ZAVISNOST

Postoji psihička i fizička zavisnost od psihoaktivne supstance.

Alkohol, sedativi i opijati dovode i do jedne i do druge, ostale droge uglavnom dovode do stanja psihičke zavisnosti čiji simptomi nekada mogu biti vrlo izraženi i uticati na pogoršanje celokupnog psihofizičkog stanja zavisnika.

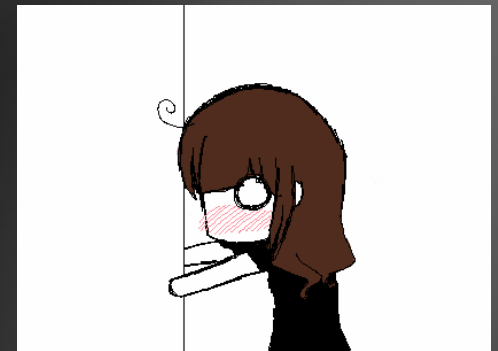

APSTINENCIJALNI SINDROM

Apstinencijalni sindrom ili kriza (u žargonu) predstavljaju grupu simptoma koji se javljaju po prekidu unošenja psihoaktivne supstance od koje je osoba zavisna.

Početak i tok apstinencijalne krize je vremenski ograničen i zavisi od vrste i količine supstance koja se uzima.

Simptomi apstinencijalne krize mogu biti izraženi na psihičkom i na fizičkom, telesnom nivou.

Politoksikomanija je veoma česta pojava medju mladima i predstavlja istovremeno uzimanje više psihoaktivnih supstanci, jer se kombinovanjem različitih droga, lekova i alkohola pojačavaju njihova dejstva.

Klasifikacije psihoaktivnih supstanci

Proizvodnja i korišćenje psihoaktivnih supstanci mogu biti društveno dozvoljeni, ali i ilegalni i zakonom sankcionisani.

Po toj osnovi supstance se dele na:

- medikamente: analgetici, sedativi i sl
- alkohol, kafa i duvan - čija je upotreba raširena i društveno dozvoljena
- droge čije je korišćenje nezakonito i društveno neprihvaćeno

Klasifikacije psihoaktivnih supstanci

Psihoaktivne supstance svrstavaju se, takodje, u tri velike grupe, zavisno od njihovog dejstva na mozak i nervni sistem.

- ❑ **Depresori** - alkohol, sedativi i opijati deluju na mozak tako da dovode do pospanosti, globalnog usporavanja psihomotornih aktivnosti, opuštenosti, osećaja smirenosti, a takodje i snižavaju aktivnosti vitalnih centara za rad srca i disanja.
- ❑ **Stimulansi** - kokain, kreka, amfetamini, ekstazi, kanabis, deluju stimulatивно na psihomotornu aktivnost, daju osećaj povećane snage, sreće, samopouzdanja, osećaj gubitka zamora, odsustva straha, ubrzavaju rad srca, podižu krvni pritisak.
- ❑ **Halucinogeni** - LSD, meskalin, peyotl i različiti sintetski proizvodi, dovode do stanja izmenjenog opažanja sa pojavom halucinacija, promenjenog osećaja za vreme, prostor, kao i promenjenog doživljaja sebe i okoline.

Po važećim medjunarodnim klasifikacijama sledeće psihoaktivne supstance mogu dovesti mentalnih i drugih poremećaja:

- alkohol
- opijati
- kanabinoidi
- sedativi i hipnotici
- kokain
- kofein
- halucinogeni
- nikotin
- isparljivi rastvarači

Uzroci narkomanije

Kada se govori o uzrocima pojave bolesti zavisnosti savremena nauka je stanovišta da su zavisnosti od droga (narkomanije) poremećaji izazvani dejstvom više uzročnih faktora istovremeno.

Svi uzročni faktori svrstavaju se u tri kategorije: faktori koji se odnose na ličnost, nasledna svojstva, sredinu i samo dejstvo droge.

Uzroci narkomanije

Nasledni faktori

Kada se analizira ličnost narkomana uvek se polazi od uticaja koje nasledje, konstitucija, tzv. biološki faktori, uopšteno imaju na razvoj ličnosti, a takodje se proučavaju i uticaji koji dolaze iz porodice ili okruženja.

Tako je, recimo, poznato je da se alkoholizam češće javlja u porodicama gde već ima alkoholičara, a istraživanja pokazuju da je i kod zavisnika od droga čest slučaj da postoji prenošenje obrasca zavisnosti iz generacije u generaciju.

Studije blizanaca i studije usvojene dece potvrđuju da se alkoholizam u nekim porodicama češće javlja.

Stalna je dilema naučnika da li je to zbog naslednih faktora ili zbog toga što su deca odrasla u sredini koja je uticala na njih da i sama posegnu lakše za alkoholom ili drogama, ako to već rade njihovi roditelji ili druge bliske osobe.

Uzroci narkomanije

Faktori sredine

Sociološke teorije smatraju da uticaj sredine na formiranje ličnosti i pojavu bolesti zavisnosti nije zanemarljiv.

Svima je poznato koliko je naše društvo popustljivo kad je alkohol u pitanju, a u nekim sredinama više ni marihuana nije nikakav bauk, dok se duvan retko kad doživljava kao sredstvo koje izaziva zavisnost i ima štetne posledice po zdravlje.

Sve ovo doprinosi da kod nekoga, kod koga već postoji eventualna genetska predispozicija za lakše razvijanje zavisnosti od neke psihoaktivne supstance, dodje do pojave bolesti zavisnosti.

Dostupnost droge je negde toliko velika i uzimanje droga tako rašireno da to u odredjenim sredinama postaje uobičajeni način ponašanja i “olakšava” ulazak mladih u svet droge.

Uzroci narkomanije

Faktori ličnosti

Psihološke teorije koje analiziraju ličnost zavisnika su brojne.

One većinom smatraju da je kod narkomana već u najranijim danima života došlo do zaustavljanja normalnog psihološkog razvoja ličnosti zbog različitih traumatskih uticaja koji dolaze od strane porodice, pre svega majke.

Zbog toga se formira ličnost koja je nezrela, impulsivna, koja nema razvijene tehnike za rešavanje problema i ne oseća se dovoljno sigurno u sebe.

Često se priklanja onima koji se ne uklapaju u uobičajena pravila ponašanja u društvu.

Ovakve osobe su osetljive, povodljive i zavise od tuđeg mišljenja, tj. podložne su uticajima drugih.

Faktori rizika

Adolescencija kao faktor rizika

Adolescencija je, po nekim autorima, najvažniji i svakako prelomni period u životu čoveka, kada od deteta postaje odrastao čovek.

Bitne promene se tada dešavaju svim adolescentima, jer dolazi do:

- ❖ sticanja polne zrelosti i bira se emotivni partner
- ❖ bira se profesija i završava proces edukacije
- ❖ odvajanja od porodice i osamostaljivanja
- ❖ formiranja sistema moralnih vrednosti i principa

Faktori rizika

Adolescencija kao faktor rizika

Pri formiranju sistema moralnih vrednosti i principa bitnih za jednu ličnost on najčešće predstavljaju zbir svih osobina i moralnih principa različitih modela za identifikaciju (roditelji, učitelji, rođjaci, vršnjaci, medijske ličnosti i idoli i sl.).

Ovako se stvara sopstveni sistem vrednosti svake osobe po kome se ona vlada i koji je obično uskladjen sa opštevažećim i priznatim vrednostima i normama.

Faktori rizika

Adolescencija kao faktor rizika

Za neke adolescente ovo je mučan period konfuzije identiteta koji teško podnose.

Neretko se kod zavisnika od droga dešava da, zbog malog kapaciteta za podnošenje tenzije, izaberu da se opredele i identifikuju upravo sa onim što stariji ne preporučuju i izričito su protiv, jer je to lakše nego da sami pronalaze i odredjuju šta će prihvatiti, a šta ne.

Kod osoba sa poteškoćama u sazrevanju adolescencija je često prelomni momenat kada se uočavaju prve ozbiljnije teškoće u prilagodjavanju zahtevima sredine.

Faktori rizika

Adolescencija kao faktor rizika

Oni mladi koji imaju problema sa prihvatanjem autoriteta roditelja, profesora i institucija, često biraju tzv. "negativni identitet".

Delinkvencija, promiskuitet, eksperimentisanje sa drogama su samo deo ponašanja kome su skloni oni mladi koji vole rizike, izazove, koji ne uvažavaju iskustva prethodnih generacija i žele sve sami da iskuse, da steknu svoj sud, da dožive jake emocije i snažne stimulse.

Faktori rizika

Drugi faktori rizika

Smatra se da su mladi koji imaju problema u sazrevanju i pokazuju određene poremećaje u ponašanju (loši odnosi sa porodicom, vršnjacima, profesorima, neuspeh u školi, bežanje od kuće i sl.) u povećanom riziku da probaju droge.

Takodje je rizično i ako u njihovoj okolini ima onih koji već uzimaju droge, tj. ako se druže sa narkomanima ili ako u porodici postoji problem zavisnosti.

Ako je roditelj alkoholičar ili i sam uzima droge, kocka se i sl. njegovo dete će lakše i samo postati zavisnik ukoliko ima i drugih elemenata koji ga čine prijemčivim za razvoj zavisnosti od droge.

Prvi kontakti sa drogama

Prva droga koja se proba je u većini slučajeva marihuana, a broj onih koji je učestalije konzumiraju sve je veći.

S obzirom na to da su posledice uzimanja marihuane diskretnije i u početku se uglavnom ne zapažaju promene načina života onoga ko je uzima sve češće mnogi misle da je ovo bezazlena i neškodljiva droga.

Statistike ukazuju na to da je većina lečenih zavisnika prvo počela sa marihuanom.

Od svih onih koji su u životu bar jednom probali marihuanu veliki je broj onih koji nastave da je uzimaju ili prelaze na druge droge.

U našoj sredini od ovih drugih droga koje se često koriste najzastupljeniji su amfetamin, ekstazi, ali i heroin.

Posledice

Uzimanje droga je u tolikoj meri štetno po zdravlje čoveka, čiji mozak i organizam evolucijom nisu pripremljeni za stalno izlaganje njihovom dejstvu, pa su u društvu droge i neprihvaćene upravo zbog toga što ugrožavaju razvoj i sam život čoveka koji ih uzima, a loše utiču i na njegovu porodicu, posao i društvo u celini.

I pored toga mnogi mladi probaju droge, danas daleko više i lakše nego ranijih decenija, najčešće navodeći radoznalost i uticaj vršnjaka kao primarni razlog za to.

Mnogi mladi misle da su neke droge opasne, a neke ne što je najčešća zabluda, kao i zabluda svih narkomana da neće izgubiti samokontrolu kad počnu sa uzimanjem droga.

Posledice

Prve promene kod narkomana se javljaju na socijalnom planu.

Oni polako menjaju svoje društvo i sve više se druže sa osobama sličnim sebi, sa kojima mogu da budu otvoreni, razmenjuju drogu ili je nesmetano uzimaju.

Prestaju da se druže sa onima koji se ne drogiraju i u njihovom društvu se sve lošije snalaze.

Zapostavljaju svoje obaveze prema učenju ili poslu, često pozajmljuju novac ili lažu, čak i krađu novac iz kuće. Kasnije kada im treba sve više i više novca neretko preprodaju drogu, bave se krađama i sl, ulaze u kriminal.

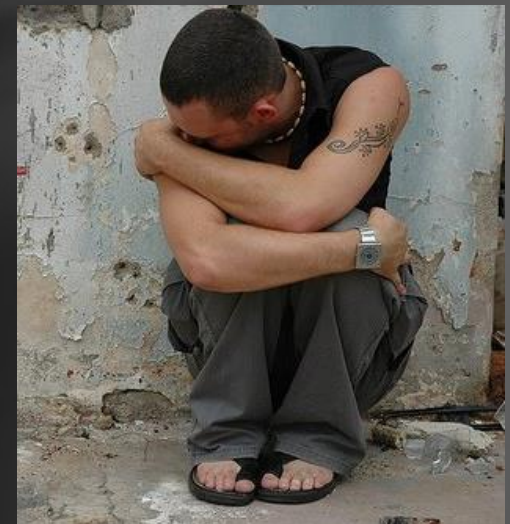

Posledice

Oštećenja zdravlja javljaju se i lokalno, tj. na mestu ulaska droge, na primer infekcije kože zbog uzimanja droge nesterilnim iglama, ali mogu biti štetna i za ceo organizam.

Najpoznatije infekcije koje se dobijaju ovim putem su virusima HIV, hepatitisa B i C.

Toksičko dejstvo droga naročito oštećuje Jetru i bubrege, preko kojih se one metabolišu i eliminišu iz organizma, ali i mozak, srce, pluća, krvne sudove.

Lečenje

Porodica je mesto gde se normalno problemi prvo uočavaju, međutim porodice zavisnika obično nisu u stanju da registruju problem i da ga reše.

Škola je sledeća instanca gde se poremećaj ponašanja adolescenta uočava, a ako ni na ovom nivou problem nije moguće rešiti, kao što je to često slučaj kod zavisnika od droga, onda se pomoć mora potražiti u specijalizovanoj zdravstvenoj instituciji.

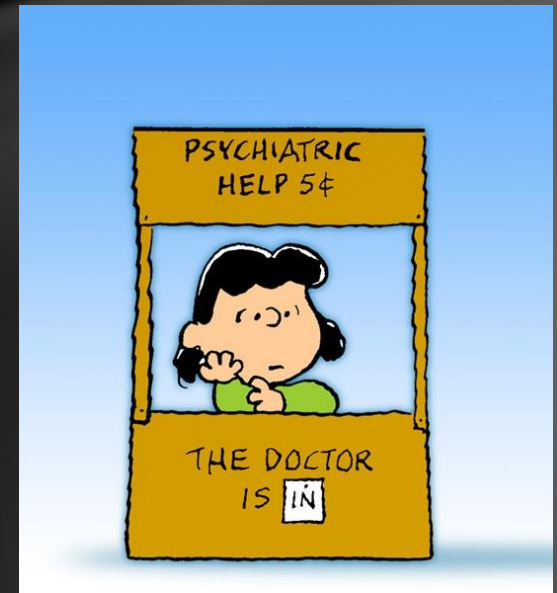

Lečenje

Lečenje narkomanije je dugotrajan i kompleksan proces koji traje i nekoliko godina, za neke i više decenija.

Ovaj proces ima više etapa i podrazumeva integraciju različitih oblika lečenja.

Najčešće se kombinuju farmakoterapija (medikamenti) sa psihosocioterapijom.

Lečenje

Prva faza u lečenju je obično detoksikacija, tj. čišćenje organizma od toksičnih metabolita droga.

Tada se javlja i apstinencijalna kriza koja se leči različitim lekovima, zavisno od toga od koje droge je osoba zavisna.

Posle ove faze nastvalja se sa psihoterapijom u koju je uključen ne samo pacijent, nego i njegova porodica, pošto je i njima potrebna pomoć u prevazilaženju narkomanije koja je bolest koja pogadja i pojedinca, ali i njegovu porodicu.

Lečenje

Promena životnog stila ka životu bez droga, prihvatanje pozitivnih vrednosnih opredeljenja i promena ličnosti narkomana su osnovni ciljevi u lečenju.

Do ovih promena se dolazi upornim i strpljivim trudom pacijenta, njegove porodice i terapeuta.

Narkomanija je bolest koja se teško i sporo leči, često se vraća, ali uspesi su mogući ukoliko su i pacijent i njegova porodica u tome uporni.

